

Retentierechten beperkt inroepbaar tegenover derden met een ouder recht?²

Wanneer een schuldeiser, in verband met door hem ten behoeve van zijn schuldenaar verrichte diensten, zaken van zijn schuldenaar onder zich heeft, hoeft hij zich niet altijd zorgen te maken over openstaande rekeningen. Hij kan dan in beginsel de afgifte van de desbetreffende zaken opschorten totdat deze rekeningen zijn voldaan en – in het uiterste geval – executoriaal beslag onder zichzelf leggen en met de alsdan te verkrijgen rechterlijke titel, de zaken verkopen en zich bij voorrang uit de opbrengst verhalen. Het kan echter zo zijn dat de in bewaring gegeven of de ter reparatie aangeboden zaken eigendom zijn van een derde partij. De vraag kan zich dan voordoen wat het tussen partijen bedongen – of krachtens de wet geldende – retentierecht voor waarde heeft ten opzichte van de derden met – zoals in dat geval – een ouder recht. Artikel 3:291 lid 2 BW bepaalt dat de retentor het retentierecht ook kan uitoefenen tegen derden met een ouder recht, indien de vordering van de retentor voortspuit uit een overeenkomst die de schuldenaar bevoegd was met betrekking tot de zaak aan te gaan, of wanneer de retentor geen reden had om aan die bevoegdheid te twijfelen. Op het eerste gezicht een heldere regeling. Echter, bij toepassing van deze regel in bepaalde praktijksituaties geeft deze regel aanleiding tot hoofdbreken en heeft de Hoge Raad moeten uitmaken wat de precieze reikwijdte van deze wetsbepaling is.

Norasia Lines (Malta) ltd. (Norasia) huurde containers van GE SeaCo. Norasia heeft dertien van die containers – samen met een aantal andere ‘eigen’ containers en een aantal containers die zij van andere maatschappijen heeft gehuurd – opgeslagen bij VGC. VGC nam deze containers in bewaring en verrichtte – waar nodig – reparaties aan deze containers.

Norasia had echter zowel rekeningen openstaan bij VGC als bij GE SeaCo. GE SeaCo heeft VGC in kort geding gedagvaard en gevorderd dat het VGC zal worden verboden over te gaan tot verkoop van de dertien containers en dat VGC zal worden veroordeeld tot afgifte ervan, althans tot afgifte na betaling van US\$ 3.250, een en ander op straffe van een dwangsom. GE SeaCo stelde daartoe subsidiair (1) dat VGC zich slechts op een retentierecht kan beroepen jegens GE SeaCo, voorzover het betreft kosten die VGC heeft gemaakt ten behoeve van de (dertien) teruggehouden containers, en niet voor de volledige vordering die VGC op Norasia heeft.

In de kern gaat het geschil over de vraag of VGC, wanneer zij een ruimere vordering heeft ten opzichte van Norasia – van welke vordering ook deel uitmaken diverse diensten die zijn verricht ten behoeve van de containers van GE SeaCO – de vordering ten opzichte van Ge SeaCo nu deze laatste een ouder recht heeft, slechts ten belope van die vordering kan uitoefenen of dat VGC het retentierecht kan uitoefenen totdat de volledige schuld van Norasia is voldaan. Wanneer het eerste het geval is, zou dat kun-

2 HR 5 maart 2004, C02/279HR, LJN-nummer AO 1213.

nen meebrengen dat VGC de containers bijvoorbeeld niet aan Norasia zou hoeven af te geven, terwijl zij dat wel (tegen betaling van de op die containers betrekking hebbende vorderingen) aan GE SeaCo zou moeten doen. In het onderhavige geval speelt nog als bijzonderheid dat de verhouding tussen Norasia en VGC was aan te merken als een raamovereenkomst en dat in de recente rechtsliteratuur wordt bepleit dat geen bijzonder samenhangcriterium geldt in een geval waarin tussen de retentor en zijn wederpartij een duurovereenkomst bestaat die van dien aard is dat in de verplichting van de retentor als het ware meerdere (achtereenvolgende) prestaties aanwijsbaar zijn, maar deze niettemin deel uitmaken van één werk, terwijl voorts de (per tijdvak ontstane) vorderingen van de retentor niet per individuele prestatie zijn gespecificeerd, doch betrekking hebben op het geheel van alle in het desbetreffende tijdvak verrichte prestaties. In dergelijke gevallen zou dan sprake zijn van één overeenkomst betreffende één collectieve verplichting aangaande een hoeveelheid zaken, waaruit voor de retentor één vordering voortvloeit die op al deze zaken betrekking heeft. Wanneer dit juist zou zijn, dan zou VGC gelijk moeten krijgen in de procedure.

De Hoge Raad is het echter niet met deze in de rechtsliteratuur verdedigde opvatting eens en beslist ten gunste van GE SeaCo en verstrekt duidelijkheid op dit – voor de praktijk – belangrijke leerstuk. De Hoge Raad overweegt daartoe dat aan artikel 3:291 lid 2 BW de gedachte ten grondslag ligt dat de retentor de bescherming van het retentierecht ook jegens derden met een ouder recht toekomt, zij het alleen in de daarin omschreven gevallen. Zowel uit de tekst van de bepaling als uit de wetsgeschiedenis blijkt dat het invoeren van het retentierecht jegens derden met een ouder recht in beperktere mate is toegestaan dan jegens de schuldenaar zelf of jegens derden met een jonger recht. Bij de uitleg van deze bepaling moet worden gelet enerzijds op het belang van de schuldeiser die zich op het retentierecht beroept en van wie veelal niet kan worden gevergd dat hij zich verdiept in de bevoegdheid van zijn contractuele wederpartij – zolang haar opdracht niet de grenzen te buiten gaat van wat men van een eigenaar van de zaak in het algemeen mag verwachten – en anderzijds op het belang van alle eigenaren gezamenlijk dat overeenkomsten van de hier bedoelde aard door de opdrachtnemer vlot en zonder risico kunnen worden gesloten.³ De strekking van deze bepaling is dat het retentierecht jegens een derde met een ouder recht alleen kan worden uitgeoefend als er een (voldoende) verband bestaat tussen de vordering van de schuldeiser en de zaak die het betreft. Daaruit vloeit voort dat in het onderhavige geval, waarin een (raam)overeenkomst is aangegaan met betrekking tot soortzaken die in eigendom toebehoren aan een aantal (rechts)personen, het retentierecht tegenover derden met een ouder recht alleen kan worden uitgeoefend voorzover het gaat om zaken waarop de vordering betrekking heeft en niet op andere zaken die onder de overeenkomst vallen. De eigenaren van deze laatste zaken behoeven er in het maatschappelijk verkeer geen rekening mee te houden dat hun zaken zullen worden gebruikt voor het verhaal van vorderingen die betrekking hebben op andere opgeslagen of gerepareerde zaken. Van degene die zaken van anderen – ter bewaring of reparatie – onder zich krijgt, mag worden verwacht dat hij ermee rekening houdt dat deze zaken aan anderen dan zijn

contractuele wederpartij kunnen toebehoren en dat hij met het oog op die mogelijkheid een deugdelijke registratie bijhoudt van de per zaak verrichte werkzaamheden.

Opmerking

Professionele bewaarnemers ontkomen er na dit arrest niet meer aan om een gedetailleerde boekhouding te voeren waarin per in bewaring genomen zaak gespecificeerd staat welke kosten corresponderen met welke zaak. Doen zij dit niet, dan kunnen zij – bij openstaande schulden van hun opdrachtgever – het retentierecht wel invoeren tegenover hun directe schuldenaar, maar is het in ieder geval illusoir tegenover derden met een ouder recht. Hebben zij wel een gedegen gespecificeerde boekhouding, dan zullen zich nieuwe vragen aandienen. Normaliter is het invoeren van het opschortingsrecht onderhevig aan de eisen van de redelijkheid en billijkheid, in die zin dat het invoeren daarvan onder gegeven omstandigheden ‘onaanvaardbaar’ kan zijn. Niet ondenkbaar is dat deze toets ten opzichte van de oorspronkelijke schuldenaar anders kan uitpakken dan ten opzichte van de derde met een ouder recht. Ook lijkt het op voorhand niet ondenkbaar dat vragen van ‘onrechtmatigheid’ vaker kunnen spelen wanneer een retentor tot executie van zaken die hij onder zich heeft overgaat, en hij zich volledig verhaalt op de executieopbrengst, terwijl hij rekening had dienen te houden met eventuele rechten van derden met een ouder recht.

Mr. T.H.M. van Wechem en prof. mr. M.H. Wissink

³ Vgl. *NvW II*, Parl. Gesch. Boek 3, p. 887.